

Catalogus Dissertationum Volumine hoc
comprehensarum.

- 1., De prudentia in disquisitione *adversus* dicti Johanni i Joh. 3. 7.
Auct. Car. Gottlob Hoffmanno. Vitt. 1766.
- 2., Pietas Cornelii Centurionis Casariensis antequam ad eum mitteretur re-
trus Act. X, 2 Auct. Joh. Fecht. Rost. 1701.
- 3., Observationes Exegetico Criticae et miscellae super 2 Tim III et IV.
Auct. Joh. Salom. Semler. Alton. 1753.
- 4., Progr. de Utilitatibus ex Doct. Theologiae redundant. Auct. Christ.
Timoth. Seidelio Helmst.
- 5., De duratione Pontificum Auct. Christ. Frid. Sarratio. Tab. 1756.
- 6., De Vocatione Ministrorum Ecclesiasticorum Divina Eius. ibid. 1757.
- 7., Prog. Cur pauci sint boni Scholarii Rectores. Auct. Johann.
Christid. Stember Lipsiae a. 1747.
- 8., De recto et genuino usu argumentorum fidem humanam facien-
tium, in probanda divina origine s. Litterarum. Joh. Georg.
Knapp. Halle 1757.
- 9., Quare dico tibi remissa sunt peccata eius multa, quia etc. Luc. VIII.
Auct. Christoph. Matth. Pfaffio. Tubingae 1745.
- 10., De peccato in Spiritu s. Preside Car. Gottlob Hoffmanno Auct.
et respond. Joh. Gottl. Verner hyperint. Jureb. Vitemb. 1755.
- 11., De Omnipotentia Asti in statu Eius. Auct. Baumgarten, Halle 1756.
- 12., De litteris Elis ad Joramum Regem Judae in Calis scriptis 2 Chron
XXI 12 auct. Christoph. Matth. Pfaffio 1755.
- 13., Explicatio loci difficultioris Joh. X, 33-38. auct. Baumg. 1735 Halle.
- 14., De statu animarum separatar. auct. Hec. Hald 1754.
- 15., De Judo sacro Corne conuulsa auct. Hec. 1744.
- 16., De redemptione Ecclesiae proprio Dei sanguine facta Act. IX, 18. Auct.
Costa Tab. 1753.
- 17., De reliquiis Gentilismi in opinionibus de morte auct. Gysio
1756 Lipsia Commentatio prior

- 18, De reliquis Gentilismi in opinionibus de morte auct. Crusio
 commentatio professor Lippis 1756.
- 19, De peccati in foris s. irremissibilitate profide P. Seidelio auct.
 Schaberto Helmst 1748
- 20, De Apparitione Angeli Christi confortantis Luc. XXII v. 43.
 auct. N. Christoph. Godof. Henrico Lippis 1747.
- 21, Epistola ex Laodicea in Encyclica ad Ephesios conservata
 Cal. IV. ib. auct. Jac. Hubert Erlango 1751.

Einzelne verzeichnet 1942.

D

D.

DE PRVDENTIA
I N
DISQVIVITIONE ATΘENTIAS

DICTI IOANNEI L. IO. V, 7.

O B S E R V A N D A

IN VIGILIIS FESTI MICHAELIS

ANN. MDCCLXVI

D I S S E R I T

D. CARL GOTTLÖB HOFMANNVS

S. S. THEOL. PROFESSOR PRIMARIVS SVPERINTEND.

GENERAL. ETC.

WITTEBERGAE

LITTERIS CAROLI CHRISTIANI DÜRRIE

ACADEMIAE A TYPIS.

DE PRUDENTIA

DISPOSITIONE ACCIDENTI

24 EX BIBLIOTH.
 NATIONIS HUNGAR.
 VITEBERG.
11-29
 SIGNAT.
 IIIIICCCXIII

GENERAL etc

WITTEBERGAE
 LITTERIS CAROLI CHRISTIANI DUCIS
 SACCIAE ACADEMIAE A TAVIA

DE PRVDENTIA
 IN DISQVISITIONE ATOENTIAS
 DICTI IOANNEI I. IO. V. 7.

OBSERVANDA.

Aequum iniquum est, diuina pro humanis, quam humana pro diuinis, habere et iactare eloquia. Quam longe enim Deus, qui fallere et falli nescit, huiusque infinitus intellectus, ab homine, cuius finita est intelligendi facultas, distat, tam superant oracula Dei omnium hominum, etsi sapientissimorum, effata, vt infallibilis sit et maneat auctoritas verbi diuini, e contrario hominum fides et scientia haud raro vacillet. Oracula vere diuina sunt certissima, gignuntque fidem diuinam, quae sola salutaris est, omnemque oppositi formidinem excludit, sed humana fallere et errare possunt, et solum humanum assensum in animo efficiunt, ideoque et solum fidem humanam, quae salutaris non est. Cum diuinis eloquiis coniuncta est vis et efficacia S. Spiritus, ceu cum medio salutis, est enim *diuina*

τῆ Θεῶν cum verbo Dei coniuncta, ut ab hoc diuelli nequeat, ζῶν γὰρ ὁ λόγος τῆ Θεῶν καὶ ἐνεργῆς Ebr. IV, 12. Imponunt itaque discipulis, qui scientes meris humanis eloquiis diuinam originem tribuunt, diuinamque auctoritatem et efficaciam, siquidem illorum fides non ἐν δυνάμει τῆ Θεῶν, ἀλλ' ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων innititur, 1 Cor. II, 5. Quam impium hoc sit, facile intelligitur, nec ulteriori opus habet confirmatione.

Quid vero de illis iudicemus, qui in alterum prolapsi extremum, diuina eloquia nonnulla pro humanis venditant, in sacris paginis ea delent, expungunt, asterisco notant, critico cultro eradunt, passim etiam, quae displicent vel difficulter intelliguntur commutant, omitunt, dubia reddunt, ac multa alia audent, splendido Critices titulo abutentes. Vehementer errant, qui humanis diuinam adscribunt originem et auctoritatem, vehementius autem, qui in verbo Dei quicquam delendum et ex eo eliminandum censent, nisi ad oculum demonstrauerint, ac inuictis rationibus ostenderint, non esse a Deo, quod adhuc creditur a Deo esse. Ne in profana quidem scripta licet Critico pro lubitu grassari, solisque coniecturis et praeiudicatis opinionibus indulgere, multo magis manum a sacris voluminibus continere tenetur, ut ne grauem istam Dei censuram incurrat, quae Deut. IV, 2. XII, 32. Apoc. XXII, 19. legitur, quam si diligentius ponderarent, qui vel verba vel commata in sacro codice delenda putant, profecto μετὰ φόβου καὶ τρόμου agerent sua, ut ne incauti diuinam iram atque vindictam incurrerent. Certe summi momenti res est, negare, S. Spiritum per θεοπνευστοὺς viros edixisse, quod re vera edixit. Ratio erit olim Deo reddenda, nec qualiscunque ratio coram

ram hoc tribunali tremendo sufficiet, sed certa, omni dubio superior, animum plene ac intime conuincens, ab omni contrarii formidine remota. Sed quam difficile quaeso est, in rebus criticis ad hunc usque certitudinis gradum escendere.

Igitur summa cautione et circumspectione opus habet, qui e sacris literis proscribere vult, quod alii non sine omni veritatis specie partem earundem aestimant: Immo vero etiam prudentia summa, vt ne fratres, maxime infirmos, offendar, nec ecclesiae vniuersae damnum irreparabile infligat. Etenim ab eiusmodi ausibus omnino arcere et debet et potest consideratio scandali, quod infirmis in fide et in arte critica non satis exercitatis datur ab his, qui nimia sui confidentia vel hoc vel illud S. Scripturae dictum *uolens* postulant. Infirmi enim si audiunt, dictum biblicum, cui praecipua doctrinae christianae pars confirmari fere ab omnibus solet, vt est 1 Io. V, 7. Rom. IX, 5. 1 Tim. III, 16. a viris eruditionis fama gaudentibus vel plane expungi, vel aliter ac vulgo interpungi, vel aliter legi atque exponi, facile probabuntur eo, vt de reliquis Scripturae locis eandem incertitudinem suspicentur. Quod enim de hac et illa codicis parte asseri potest, quid prohibet, quo minus de aliis partibus idem suspicentur illi, qui non solum harum rerum satis periti non sunt, sed etiam omnem literarum sacrarum infallibilitatem cum Deistis caeterisque Antiscriptuariis impugnant. Arma hostibus subministrare, et malae causae frigidam affundere, iniquum est, nec omni culpa tunc etiam caret, si praeter voluntatem et opinionem fit ab incautis, vt ut vulgo excusari et negligi soleat, cautio enim debebat adhiberi, et tutius minus securo anteferri.

D'cis, scandalum quod Critico imputatur, datum non esse, sed acceptum. Non Critici industriam, sed infirmorum vel ignorantiam vel imbecillitatem, causam esse scandali ex expunctione huius et illius loci orti. Dabo. Sit scandalum acceptum, quod imputatur, nequaquam datum. Sed in hoc ipso desidero prudentiam et amorem christianum, quod tale quid multo verborum strepitu multaque ostentatione defendatur, ex quo scandalum capere posse fratrem, facili negotio praevideri et poterat et debebat. Tu quidem vehementer declamas in aliorum imperitiam. Paulus autem, diuinus gentium doctor, aliam docendi et vivendi rationem praescribit, grauiterque admonet, vt ne tua abutaris scientia in perniciem fratris, qui ex tua scientia scandalum et offensionem accipere potest. Recte et ex mente recti conscia agebat, qui carnibus promiscue vesceretur. *Verum si propter esum frater tuus offenditur, tu non iam caritatis officio fungeris.* Caritatis officium postulat, vt ab omni, quod aliis offendiculo esse potest, abstineas. *Noli eum tuo esu perdere, pro quo mortuus Christus est.* Rom. XIV, 15. Etenim non sufficit, te nolle esse infirmis scandalo, satis est, te ipsis esse scandalo. Scio optime, plerosque, qui 1. Io. V, 7. expungunt, offensionem aliorum non intendere; fateor, non omnes, sed quosdam imperitiores offendi hac expunctione, nihil tamen habent, quo se a vitio perfecte purgent, seque caritatis officio defungi affirmant. Qui enim scit, proximum suo opere et scripto in se innocuo offendi, etsi opus et scriptum suum tueri possit, hoc tamen caritati fraternae debet, vt ab omni, ex quo fratrem offendi intelligit, se contineat. Quid autem? licebitne opinionem vulgi erroneam defendere, vt nemini sinus scandalo. Non licet, praestat vero actionem, ex qua scandalum nasci potest,

potest, in gratiam fratrum temperare, in tempore tacere et sibi sapere, scilicet si res et veritas fundamentum fidei non attingunt, nec errorem inuoluunt aeternae salutis noxium. *Tu fidem habes*, inquit Apostolus, *apud te habere in conspectu Dei*, *κατα σουτον εχε ενωπιον τε Θεου*. Rom. XIV, 22. ^{a)}

Scandala accepta non sunt vnus speciei ac indolis. ^{b)} Dantur *ineuitabilia* scandala accepta, quae his, qui aliis sunt scandalo ex accidenti, imputari non possunt, vt est doctrina Christi atque ipse Christus. 1 Cor. I, 23. 1 Pet. II, 7. Dantur etiam accepta scandala *euitabilia*, vt sunt actiones in se quidem licitae, sed in his et aliis circumstantiis minus necessariae, et de quibus praesciri poterat, eas infirmioribus fore offensionem. Talia scandala accepta induunt naturam dati scandali, et reatum inuoluunt. Audias quaeso verba Apostoli a plerisque neglecta. *Sic autem peccantes in fratres, et eorum infirmam conscientiam percellentes, IN CHRISTVM peccatis. Quid itaque consilii? Quamobrem si esus*, (in se quidem licitus,

^{a)} Si quis putaret, haec Paulli effata ad causam, de qua agimus, ideo non pertinere, quia apud Corinthios de re indifferenti disputabatur, sed indifferens non esse, siue dictum quoddam vel a Deo vel ab hominibus prolatum, sciat quaeso, nobis quoque de re indifferenti nunc esse quaestionem, nempe, non disputamus de *αυθστια* dicti Ioannei, sed de modo hanc *αυθστιαν* impugnandi, in quo prudentiam Criticorum quorundam desideramus.

^{b)} Vide, quae de hoc discrimine scandalorum acceptorum monuit *BAUMGARTENIUS* in *L. Glaubens - Lehre*, Tom. II. p. 552. vel si Arminianum doctorem maui, (sunt enim, quibus Arminii placita magis ad palatum) *LIMBORCHIVM* in theol. Christ. L. I. c. LVII. §. XVI. seq.

tus, ex accidenti proximum offendens) *officit meo fratri, nunquam carnem comedero, ne fratrem meum laedam.* 1 Cor. VIII, 12. 13. Ne itaque sarcasmo excipias consilium prudentiae suppeditatum: Nostrum non est, sed Apostoli. Ex his patet, frustra prouocare Criticum ad scandalum acceptum, quia euitabile erat, non ineuitabile. Dictum Ioannis in prima epistola c. V, 7. obuium, continet testimonium de S. S. Trinitate, traditque doctrinam in aliis quoque effatis diuinis abunde fundatam: igitur periculum seductionis a veritate adest nullum. Concedas quaeso, vt alius non spernendis de causis hoc testimonio utatur ceu diuino, tibi autem si quis subnatus est scrupulus contra illius *au^{de}vt. au.*, aliorum quaeso conscientii, quoad fieri potest, parcas, dubia tua cum peritioribus artis criticae magistris communices, neque te vnum ex tripode quasi oracula fundere existimes, vt ne vnquam caritatis fraternae leges violentur.

Eruditio se scribere aiunt, de quibus metuendi causa non erat, scandalum accepturos inde eos fore. Si eruditio lingua eruditorum scripserint, prudentiae et circumspectionis edidissent documentum. Quae enim noua et insueta vernaculis exarantur, leguntur non solum ab eruditio, sed et ab aliis, qui iudicio discretiui et eruditione singulari carent, ideoque nouis et insolitis plerumque offenduntur aequae ac delectantur. Sunt et inter eruditio vulgo sic dictos, quos haud immerito dixeris infirmos, inprimis inter iuniores, quorum praecordia contra fucum criticum nondum satis obfirmata, et qui rerum nouitate capti vel applaudunt nouitatis studiosis, vel inter verum falsumque pendent, nescii, quo se tuto vertant. Neutrum stat cum prudentia theologica, vtrumque vero cum offensa imbecillorum est coniunctum.

Cui

Cui igitur curae cordique est, omne vitare, quod scandalo esse potest infirmis, studiosissime sibi cauebit ab omni scandali occasione, etiam accepti eiusdemque euicibilis. Summam adhibebit curam, ne *audiverit* dicti cuiusdam biblici, ut est 1 Io. V, 7. studio *novitatis* et pruritu novaturiendi laceffit. Ut enim novitas, iudice Cicerone, est temeritatis mater, sic etiam in inuestiganda Ioannei dicti *audiverit* quosdam in temeritatem praecipitavit, qua sententiam dixere prius, quam lis est conclamata. Aberit a Critico prouido omnis *fastus*, qui se maxime in contemtu veterum, in libidine taxandi alios quoscunque, in propria singularis peritiae Criticae laude, sese prodidit, et qui eo vsque progressus est, ut omnes illos proscinderet tamquam ineptos et insulsos, qui dictum Ioanneum existimant genuinum, a quibus contumeliis certe abstinuissent, circumspicte si rei grauitatem ponderassent. Nihil frequentius occurrit, inquit IOCLERICVS, in scriptis *Criticorum audaciorum*, quam superba imperia, quibus emendare iubemur, *ut iis videtur*; aut quibus quasi certa, explorata, indubitata, manifesta, sola vera obruduntur, quae postquam probe expensa sunt, falsa aut minimum *incerta et dubia* esse deprehenduntur. Quod tam saepe contingit, ut prudentiores ac modestiores Criticos factos esse oporteret, postquam tam frequenter alios lapsos esse vident, cum crederent se oracula propemodum proferre. (Art. Critic. P. III. S. I. c. XVII. §. 46. Aberit a Critico cauto *mens profana*, quae cum sacris eodem, quo cum profanis auctoribus, modo agit. Etsi enim profanorum auctorum scripta antiqua habeant nonnulla cum sacris communia fata, in aliis tamen longissime distant. Quis dixerit, prouidam summi Numinis curam ita inuigilasse conseruandis scriptis

B

Home-

Homeri, Virgilii, Petronii, Propertii, vti Mosis, prophetarum, apostolorum. Nec fuit profanorum hominum in conseruanda suorum poetarum et historicorum integritate cura tanta, quantam in seruanda V. T. et N. T. puritate et integritate posuerunt doctores Iudaei atque Christiani. Opus non est, vt ideo ad miracula confugiamus, cuius absurditatis viros eruditissimos passim et accusari et damnari a Criticis miramur. Habuit enim diuina cura media ordinaria et apta, per quae absque miraculis integritatem codicis sacri seruare poterat. Curam, quam gens Iudaeorum inde ab vltima aetate in conseruando codice V. T. posuit, *) numerando singulas voces, singula cominata, immo vero etiam singulas fere literas, est notissima, vbi nam vero et a quo talis etiam in profanis scripturis posteris conseruandis inuenitur. Quam magna fuerit cura primitiuae ecclesiae Christianorum in seruanda V. T. et N. T. integritate, FRICKIUS alique satis superque docuerunt exemplo Origenis, Hieronymi, Chrysostomi, Epiphani, Augustini, aliorum veterum doctorum ecclesiae, quibus maxime annumerandi sunt, iudice FRICKIO, L. de cura veteris ecclesiae &c. c. IV. §. XX. PIERIUS Alexandrinus presbyter, Origenes dictus iunior, LUCIANUS Antiochenus presbyter, HESYCHIVS Aegyptius martyr, EUSIBIVS, ATHANASIVS, EUTHALIVS. Longe alia igitur est ratio et conditio sacrorum, quam profanorum scriptorum

*) Quae de incuria Iudaeorum in seruando codice attulit IO. CLERICVS, iam dudum confutata sunt a CAPPELLO, in Crit. Sacr. L. I. c. I. IOAN. FRICKIO L. de cura ecclesiae veteris circa canonem S. Scripturae et conseruandam codicum puritatem. c. I. §. 10.

ptorum, nec licet in sacris, quae in profanis, nam a sacris pendet hominum salus aeterna, hinc maiori prudentia, diligentia, reuerentia, cautione opus est in sacris, etsi hoc discrimen passim negligi videamus. ^{d)} Denique a Critico sacro aberit *vehementia*, hinc inde in examinanda ^{adversus} dicti Ioannei ore calamoque declarata. Vbi enim de eo disputatur, an dictum quoddam habeat Deum ipsum auctorem, pius quidem et iustus obtinebit zelus, aberit autem omnis taxandi, vituperandi, fugillandi libido, aberunt falsa dicteria, contumeliae, et alia animum incontinentem et vehementia correptum indicantia. Qui enim circumspecte et coram Deo sua agit, ab affectuum intemperie sibi cauere studet, probe gnarus, quam facilis sit lapsus in aeltu affectuum et commotione.

Maxime omnium rotus in eo erit prouidus et circumspectus Criticus, ne in quaestione tanti momenti nimis se praecipitet, nec ex *praecipitantia* quaestionem decidere autemet, quae ex vtraque parte difficultatibus premitur. Dolemus certe, passim de oraculo Ioanneo I. Io. V, 7. ita pronuntiarī, ac si dubitari amplius nequeat hypobolimaeum id esse, ideoque ex textu graeco vel eliminandum, vel soli margini vt glossema adscribendum, cum tamen singulis contra ^{adversus} huius dicti argumentis adhuc multa obstant multaque obiciantur, nondum

B 2

^{d)} Postquam superbientis animi libidinem, inquit WIRSIUS, in secularibus scriptis male multandis (ipsi corrigere vocant) expleuerunt, pari confidentia in sanctissimorum oraculorum arcana volumina inuolant. Quorum orationem addendo, demendo, transponendo, fingunt ac refingunt pro lubitu, etc. in Orat. de felici ac infelici Reip. litter. statu.

dum satis confutata, nec vnquam forte plene confutanda. Equidem grauissimae de *ar. Ser. 2.* oraculi huius contentioni me ingerere nunc nolo, tamen nullus dissimulo, me saepe mirari fiduciam istam singularem, qua nonnulli eam negant atque pernegant. Vnum spe iminis loco afferam dubium, contra argumentum primum, quo *ar. Ser. 2.* dicti Ioannei oppugnatur, quod praecipuum et achilleum n. putant: Ita vero, vt, quod aiunt logici, in forma disputetur. *Quodcumque dictum in nullo codice Graeco antiquo fide digno legitur, illud genuinum non est. Sed oraculum istud 1. Io. V, 7. in nullo codice Graeco antiquo fide digno legitur, igitur genuinum non est.* In hoc Syllogismo et maior et minor vacillar, id quod pace illorum, quibus tale disputandi genus ad palatum nunc non est, seruatis logicorum terminis, asserimus. *Maior* committit fallaciam diuisionis, agit enim de folis codicibus Graecis antiquis nunc quidem extantibus, sed de antiquioribus iniuria temporis perditis tacet. Si quid efficere debet, sequentem in modum erit formanda: Dictum, quod ab ecclesia neque nunc neque olim in codice Graeco N. T. lectum fuit, genuinum non est. Tu vero vnde probabis, olim ne vnum quidem codicem Graecum fide dignum verba Ioannis controversa habuisse. Ne quaeso silentium patrum Graecorum vrgeas, probe enim scis, a silentio ad rei et facti negationem tuto non colligi, inprimis in hac causa, quia constat, saeculi II. et III. patrum Graecorum scripta existere nimis pauca, vt profecto a tam paucis adhuc extantibus monumentis ad reliqua omnia minus secure concludatur, esset enim conclusio a particulari ad vniuersale. Obiiciunt silentium patrum saec. IV. contra Arianos disputantium, quippe quos nunquam ad 1. Io. V, 7. prouocasse aiunt, quamuis ad id prouocandi
pro-

proximam haberent occasionem. Sed, qui verum statum quaestionis ab Arianis motae tenent, probe intelligunt, ex hoc loco contra Arianos valde concludi non potuisse, quia vnitas essentiae diuinae et Trinitas 1. Io. V, 7. asser- ta Arianismo nequaquam obstat. Ipsos etiam Arianos hunc versiculum septimum legisse, obseruat Bengelius in apparat. Crit. p. 755. Addunt alios patres bene mul- tos dictum Ioanneum praetereuntes. Nec hoc miramur, cum constet, olim iam codices existitisse, qui illud non habebant, quo factum est, vt patres quidam illud vel ne- scirent, vel eo vti haesitarent, prouti nunc etiam sunt, qui dictum illud in suis libris legunt et habent, nec tamen eo vti volunt. Si in nullo antiquo exemplo graeco exitit dictum Ioanneum, vnde quaeso venit in versiones lati- nas antiquissimas? Pleraque enim latinae versionis ex- empla, etiam non omnia, habere dictum de tribus testibus in coelo, ocularis docet inspectio. *) Sit, alio ordine in nonnullis codicibus latinis referri illud, sufficit, quod re- ferant, non omittant. Ex margine in textum venisse, facilius dicitur quam probatur. Vtut enim hodie in mar- gine reperiatur in quibusdam codicibus, inde vero non- dum sequitur, vt posthac in textum latinum venerint, quia prostant codices latini antiquiores, qui id in textu ha- bent. Multo verisimilius est, ideo verba Ioannis in mar- gine scripta fuisse, vt suppleretur in margine, quod in textu

B 3

desi-

*) THOM. SMITH. in diss. de integritate et *αυθεντία* celeberrimi loci 1. Io. v, 7. Lovanienses theologi, inquit, multis latinis N. T. exemplaribus simul colatis, verum hunc a quinque tantum codicibus abfuisse asserunt. R. Stephanus in editione sua, quindecim aut sedecim vetustis codicibus MSS. utebatur, quorum maior pars eundem quoque retinebat.

desiderabatur. Ad Glossemata referunt alii, quae saepe lapsu scribarum in te tum venerunt. Sed, qui glossematis definitionem vel naturam norunt, vix verba I. Io. V, 7. ad ea referent. Accedit, quod auctor Prologi galeati, (quem Hieronymo vulgo tribaunt, et quem saeculo quinto vel sexto iuniorem non esse, Cassiodorio et Eucherio aequalem, sati certe constat) habuit codices graecos, in quibus testimonium de Deo trinuno legebatur, cum enim in latinis quibusdam translationibus (nequaquam in graecis) hoc testimonium desideraret, translators hosce ideo vocat infideles, quod Patris, Verbi que ac Spiritus testimonium omiserint, *in quo maxime, inquit, et fides catholica roboratur, et Patris et Filii et Spiritus S. vna diuinitatis substantia comprobatur.* Ecce tibi satis antiquum testem, qui apertissime scribit, exciisse quondam codices graecos testimonium de SS. Trinitate habentes. Etsi quoque Hieronymi non esset, est tamen auctoris cum scriptoribus saeculi quinti, aut si mauis sexti, plane consentientis et de existentia quorundam graecorum codicum, qui I. Io. V, 7. habuerunt, aperte testantis. ^{f)} Vacillat igitur propositio maior, vt cum Logi-
cis

f) De hac HIERONYMI epistola diuersa prostant eruditorum iudicia. Refert TH. SMITH l. c. se eam reperisse in quamplurimis codicibus MSS. quos consuluerat, nec iuste a quopiam dubitari posse, an sit genuina S. Hieronymi epistola, cum, Erasmo et Socino vltro fatentibus, eundem genium et stilum vbiuis referat. Idem affirmat IO. FELLVS, Oxoniensis episcop. in not. ad Cypriani Opp. p. 79. Finxit quidem RICH. SIMONVS, illum, qui omnes bibliorum Latinorum libros in vnum volumen collegerat, hunc aliosque prologos, qui apud S. Hieronymum non existissent, sub ipsius nomine composuisse, et quo suppositio melius lateret, Eustochii nomen inseruisse. Frequentissime hoc Simonianum figmentum nostra

cis loquamur, syllogismi seu argumenti achillei istius et praecipui. ^{s)})

Idem de *minori*, seu de assumptione, iudicandum esse videtur: *testimonium Ioannis de Trinitate cap. V, 7. in nullo codice graeco reperiri, ac ideo genuinum non esse.*

Ne

fra actate repeti, abunde constat: TH. SMITH. vero l. c. illud dixit meram et puendam petitionem principii, ac si olim tempore S. Hieronymi Scripturarum sacrarum codices non in idem volumen simul fuissent collecti, ipsisque dubitandi rationibus a Simonio prolatis docte satisfecit. Eiusdem argumenta itidem refutarunt alii, praesertim editores Operum Hieronymi ex ordine S. Benedicti, inque his MARTIANAEVS, quippe qui, postquam singulas Simonianas rationes docte reiecerat, alias in harum locum substituit quidem, sed adeo infirmas, ut cum illis vix sint comparandae. V. OVDINVS. Non nescio, passim affirmari, hodie eruditorum neminem prologum tribuere Hieronymo, at enim vero illi ipsi, qui ab Hieronymo conscriptum negant, concedunt tamen, satis antiqui auctoris opus esse prologum, quo vno satis nunc habemus.

^{s)} CASSIODORIVM in Complex. habere verba controversa, nemo vnquam negare poterit. Vixit saeculo VI. suasque complexiones tam accurate ad fidem priscorum codicum composuit, ut haecenus ne vnus quidem locus ex his sit prolatus, qui Scripturae additamentum censi debeat. Ipse CASSIODORIVS, ut recte monet Masfeius, in div. lect. monachis suis praeceperat, ut praestantissimis et graeci textus collatione repurgatis codicibus uterentur, atque in ambiguis locis duorum vel trium priscorum emendatorumque codicum auctoritas inquireretur. Hinc Bengelius in appar. Crit. p. 751. hoc CASSIODORII suffragium pluris faciendum esse iudicat, quia emendatae scripturae, praesertim in Scriptura sacra, mire studiosus fuit, et quia haec ipsae Complexiones lectionem referunt Hieronymo antiquiorem. Dum vero CASSIODORIVS verba Ioannis genuina aestimavit, profecto non potuit dubitare, in graeco textu ea legi. Nec credo, leuitatis aut ignorantiae dissentientes arguere velle virum in seruandis libris sacris studiosissimum. CAS-

SIODORIO

Ne aegre ferant dissentientes, hanc assumptionem si praecipitantiæ accuso, eiusdemque manifestæ. Quis eruditorum omnes ac singulos codices graecos, adhuc in toto terrarum orbe extantes, inspexit? perreptastine totam Asiam, Europam, immo et Africam? *visitastine singula*

STODORTIO antiquiores testes allegantur passim ab eruditis, e. gr. CYPRIANVS, cuius verba adeo clara sunt, vt EMLYNVS cum suis ad miserum illud effugium prolabi debeat, Cyprianum dare mysticam versus octaui interpretationem: hanc qui detorsionem concoquere potest, certè praecipitatae opinionis amore praueutus videtur. *Et iterum de Patre et filio et S. Spiritu SCRIPTVM est, et hi tres vnum sunt.* Vbi quaeso in his vel leuissimum obuiat mysticæ interpretationis indicium? Nec est, vt verba haec supposititia censeamus, cum FVLGENTIVS eadem ex Cypriano dudum reperierit. *Quod etiam beatissimus Martyr Cyprianus in ep. de vnit. eccles. conficitur etc.* FACVNDVS praelusit illi Cypriani verborum mysticæ detorsioni saepe nunc iactari solitæ, cumque verum septimum non legeret in suo exemplari, male suspicabatur, sicut nunc etiam quidam pari de causâ suspicantur, Cyprianum ad verba octaui commatis respexisse. Frustra itaque EMLYNVS, CRELLIVS, cum suis ad Facundum prouocant, cum ex Cypriani verbis eorundemque nexu et scopo contrarium pateat. Nec vnus est CYPRIANVS, ad quem prouocant viri eruditi *avδερτιαν* dicti Ioanni propugnantes, sed plures a Bengelio allegati l. c. p. 751. cuius repetere liceat verba sequentia: *Sic Africa, seruente persecutione Vandalica, et ante et post, ne Arianis quidem exceptis, versiculum legit. p. 755.*

Haec vero singula eum modo in finem paucis afferre volumus, vt pateret, multa adhuc disputanda et diiudicanda prius fore, quam tuto affirmare liceat, 1 Io. V, 7. in nullo olim codice graeco extitisse. Quod si vero omnia prosequi vellemus, longe plura proferenda esse, quam huius scriptiois termini serunt, intelligimus ipsi.

singula templa, singula monasteria, singulas et omnes bibliothecas, omnem supellectilem librariam christianorum vel graeco ore loquentium vel graeca intelligentium et legentium. Tale quid sibi nemo Criticorum arrogabit, potius ad quaestiones has meas respondebit, se vnum hoc negasse, in vilo a Criticis haecenus viso et recensito codice graeco repertum esse testimonium illud Ioanneum. Quid igitur? Istud *nullum* (in *nullo* codice graeco) esse limitandum et ad solos illos, quos Critici haecenus inspicere potuerunt, restringendum. Nunc numerata quaeso codices epistolarum catholicarum graecos istos tuos, quos Critici vsurparunt, et in quibus testimonium Ioannis desideratur, quot quaeso habebis et numerabis? paucos admodum, teque ipsum admiratio tenebit, Westenium plures non inuenisse, etsi omnia vndequaue conquisuerit audidissime et diligentissime, quibus Socinismo suo subueniret. Plures codices graecos antiquos, quam ab Europaeis visos, adhuc existere apud Graecos, (quorum inuidia Latinis pleraque negat, et quorum odia in alios omnes christianos sunt notissima) apud Russos, Moldauos, Bulgaros, alios, nemo sanus dubitat, ne quid de Aegypto, Abyssinia, Armenia, ac reliquis ecclesiae Orientalis regionibus dicam, suo modo in versionibus huc spectantibus. Magnam ideo dixerim praecipitantiā, confidenter affirmare, in nullo codice graeco antiquo extanti legi testimonium Ioanneum de S. S. Trinitate, quia nemo vquam omnes et singulos codices antiquos vidit, forsitan tempore futuro in lucem produceretur vnus et alter Criticis nondum visus, vt BENGELIVS non inepte sperauit. Praeter haec tenendum censeo, codices graecos antiquos, in quibus Catholicae epistolae adhuc extant, pauciores habere epistolas Ioannis, vt ipse monet Westenius

C

in

in recensione codicum nouae N. T. editioni praemissa, plures iisdem carere. Hoc magis minuitur numerus codicum, ad quos prouocant, qui in *nullo* codice reperiri dictum Ioannis contendunt.

Addere possem, quod multi eruditi defendunt, Complutenses, Erasmus, Vallam, Stephanum, tenuisse codices, qui septimum versiculum habent totum, porro Montfortensem seu Britannicum ab Erasmo in tertia N. T. editione allegatum, Seidelianum siue Berolinensem codicem adhuc profare dictumque Ioannis habere. Sed cum his varia a variis opponi soleant, partim vera, partim dubia, denique partim meris suspicionibus innixa, praetermittam singula, ideo quod mihi nunc non sit animus *au-
SERTIAN* ipsam dicti Ioannei inuestigandi, sed prudentiam in huius *au-
SERTIAN* inuestigatione necessariam suadendi, prouti supra monui. Vindicias enim dicti Ioannei nostra aetate scribere, multo prolixiorem operam, ac nostrum nunc fert institutum, requirit. Sufficit mihi, ex concertationibus eruditorum patere, adhuc sub iudice esse litem de oraculo illo Ioannis. Ex his, quae maiorem et minorem propositionem reddunt saltem controuersam in argumento praecipuo contra *au-
SERTIAN* testimonii I. Io. V, 7. allato, constat sententiam praecipitare, qui litem existimant conclamatam, diuinamque oraculi huius originem penitus negant.

In rebus dubiis vel omnino nihil pronuntiare, vel modeste et sine offensione aliorum, maxime infirmorum, dubia sua exponere, saluis aliorum sententiis, modesti atque prudentis est Theologi et Critici, qui verbum Dei iusta veneratione tractat, et in *au-
SERTIAN* cuiusdam eloquii diuini inquirat. Sed haec circumspectio passim desideratur, maxime in his, qui omnes illos contemnunt,

quos

quos a se dissentire animaduertunt. Aegre ferunt, si ob negatam *au. de v. i. lo. V, 7.* Sociniani clandestini arguantur, ac in aduersarios tanquam in haeretices et per contemptum nominatos orthodoxos declamant. Ego quidem neminem ob negatam dicti controuersi sinceritatem, et eam solam, Sociniani postularem, in primis si aliunde de mente pura ac fide in SS. Trinitatem constaret, ne *RICH. SIMONII* aliorumque pontificiorum vestigiis insisterem, qui *LUTHERVM* propter omissionem *i. lo. V, 7.* hostem Trinitatis dixere. Gaudere vero Socinianos, assera Catechismi Racouiensis de hoc Ioanne testimonio tam strenue stabiliri, certo certius est. *LUTHERVS* imprudentiae propter omissionem dicti Ioannei damnari nequit, quod alia plane est ratio temporum post Lutheri obitum, quam fuit viuo eodem, siquidem Socini et Catechismi Racouiensis animus hostilis in *i. lo. V, 7.* post aetatem Lutheri innotuit, his igitur frigidam ne potuit quidem affundere. Habuit autem alias causas, ob quas maluit verba saepe citata omittere, de quibus vltior nunc nobis non datur differendi locus. Satis est, Lutherum doctrinam de SS. Trinitate semper acerrime defendisse, nec latum vnguem ab ea recessisse, etsi hoc Ioannis oraculo vti noller, Erasmo diffusus.

Qui Criticis dicti Ioannis *au. de v. i. lo. V, 7.* oppugnantibus tribuunt, quod Empaectis et Scepticis, integritatem sacrae scripturae negantibus, arma subministrant, in hoc quidem errare non videntur, quod ab Antiscripturariis ad infringendam codicis sacri integritatem et auctoritatem Criticorum arma rapi possint, et interdum rapta sint, exemplo *RICH. SIMONII*, *HARDUINI*, *EDELMANNI*, aliorumque, cum primis pontificiorum contra integritatem S. Scripturae semper disputantium, vt traditionum et ecclesiae vul-

C 2 gatae-

gataeque versionis auctoritatem eueherent: sed idem intendere omnes ac singulos, qui diuinam originem dicti Ioannei in dubium vocant, ego quidem nequaquam assero, immo etiam de nostris plane nego. Prudentis autem est, circa illa, quae per abusum et ex accidenti in malam partem trahi possunt, prouide agere, ansamque scandalorum, ut pluribus supra cum Apostolo monui, quoad fieri potest, euitare. Quod si enim scribarum seu librariorum negligentia quaedam sunt vel ubique omissa vel vniuersis Scripturae sacrae exemplaribus addita, quae fidem non euertunt, *dubitandum tamen semper erit, iudice CALOVIO, anne etiam in iis locis, quae fidem concernunt, menda irrepserint. Itaque nulla erit certitudo in principio et norma fidei, nullaque erit vniuersi N. T. auctoritas.*^{h)} Exemplo esse potest doctrina de SS. Trinitate. Quemadmodum enim testimonium euidentissimum Ioanneum 1 Io. V, 7: ab his censetur *υποβολιμαιον*, sic ab illis testimonium ipsius Iesu Matth. XXVIII, 19: etsi clarissimum, aequè in dubium vocatur. Sunt, qui ex euangelio apocrypho secundum Aegyptios adfuta; sunt, qui ab ATHANASIO addita putant verba, *τα υια και το πνευματος αγια*, nequaquam ore Iesu prolata, nec a Matthaeo scripta. Quid autem fiet de doctrina christianorum praecipua et maxime fundamentali, si Criseos specie nunc hoc nunc illud oraculum, cui fides nostra superstructa, vel omnino deleatur vel saltem infirmatur.

Causam, quam interferere solent Critici in destruendo dicto Ioanneo nimis praecipites, paucis sub finem tangeamus. Obtendunt veritatis studium, quo compulsi non possent non sua circa *αυθεντικων* dicti 1. Io. V, 7. cogitata cum aliis communicare, sibi que et aliis ab erroribus cauere.

A) in Critic. Sacr. p. 455.

re. Alia enim loqui, alia sentire, non esse doctoris sinceri: nec conducere ecclesiae, dogmata fidei superstruere incertis et titubantibus fundamentis. Addunt denique, nunquam esse celandam veritatem, sed aperte semper ac ubique profitendam. Sed primum confundere videntur veritatem cum opinionibus. Opinantur quidem oraculum Ioanneum saepe allegatum genuinum non esse, sed hanc suam opinionem nondum veritatis indubiae nomen consequutam esse, testantur virorum eruditissimorum scripta, *avdētīv* eius propugnantia, artis Criticae haud expertium. Equidem non ignoro, hos vulgo contemni variisque opprobriis a novorum conditoribus proscindi, sunt vero alii aequi rerum iudices, qui horum in rem Criticam merita rectius aestimant, ac saepe mirantur, qui fiat, ut nostra maxime aetate nemo in censum eruditorum, nisi qui opinionibus novis et artis Criticae iactatione inclarescit, referatur. Certe, qui circumspecte agit et de se modeste sentit, eruditorum numero illos non eximit, qui novas opiniones prius non assumunt, quam de veterum falsitate certo certius constat. Opiniones spargere in orbem, vitio non vertitur eruditis, cum in omnibus ad veritatis gradum vsque contingere haud liceat: Nec improbandae sunt omnes omnino opiniones Criticae, in rebus criticis enim ne coniecturae quidem semper sunt spernendae: Spargere tamen opiniones, quae vel religioni et pietati aduersantur, vel saltem scandalo ac offensionis esse possunt, nemo cogitur, immo vero etiam pietate in Deum et amore proximi prohibetur.¹⁾

C 3

opus

¹⁾ Egregia sunt IO. CLERICI in art. Critic. P. III. S. I. c. XVII. §. 46. monita: „Ultima lex, ad coercendam Criticorum superbiam et fiduciam nimiam, haec sancitor: CONIECTURAE

OMNES

opus est in diiudicandis opinionibus, harumque utilitate atque necessitate aestimanda. Hoc si ad illos, qui tanto impetu dictum Ioanneum expungendum contendunt, applices, facile fucum supra notatum deteges.

Deinde, si qui afferunt veritatem nunquam esse celandam, sed prompte et publice confitendam, nae hi affectibus praeuerti in regulas doctrinae christianae moralis impingunt. Institutum praesens non fert, vniuersè repetere praecepta Iesu et Apostolorum de veracitate, sufficit monuisse, veritates theologicas alias esse cognitu ad salutem necessarias, ideoque primarias, alias vero secundarias. Nec esse veritates ad fidem saluificam pertinentes cum quaestionibus criticis commiscendas. Iudicent alii, num quid detrimenti acciperet salus hominum aeterna, si verba Ioannis citata a suspitione libera manerent, et ad stabiliendam veritatem, aliunde satis superque confirmatam, allegarentur. Iudicent, num praestet silentium, ex quo nullum omnino scandalum, an loquacitas et nouitas, ex qua facile accipi scandalum potest. Iudicent denique, num omnia omnibus conueniant, an vero praestet discernere lectores et auditores suos, exemplo Iesu, Io. XVI, 12. Vrgent denique libertatem sentiendi, qua se propter alios priuare nolunt, et in qua magnam felicitatis suae partem ponunt. Saepissime vero in licentiam et audaciam abire libertatem illam sentiendi, experientia docet. Erit praeterea distinguendum inter libertatem ipsam, et externum illius usum. Libertatis usus interdum est omnino propter alios cohibendus. Si credis, inquit LIMBORCHIVS, nihil interesse, siue carnem edas, siue a carnis esu abstineas, iam liber es, etiam si carnem non comedas
in

„OMNES MODESTE PROPONUNTOR, SIN MINVS, DOCTIS
„Iudibrium debent.“

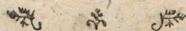
in aeternum: si vero edās cum alterius offendiculo, peccas. Libertatis omissione salus nostra nullo modo labefactatur, quia regnum Dei non est cibus neque porus, Rom. XIV, 17. i. e. regnum Dei non consistit in vſu cibi liciti, sed in exercitio virtutum, quibus salutem proximi promovemus.

Quod olim IO. CONR. DANNAVERVS ad quaestionem ^{k)} an a versione Lutheri liceat in concionibus abire, et eam carpere, respondit, sub finem huius qualiscunque commentationis ad praefens institutum applicare liceat: *Magna prudentia*, inquit vir summus, theologus in re critica et philologica versatus, *hic opus est. Non enim facile laici in errorem cogendi, ut alios conceptus forment de ista versione: sed si videtur error nimis magnus esse, cum praeroccupatione MODESTA* (non dictatorum more) *dicitur. — Sed, ut dictum, magna prudentia opus est.*

Haec vobis, CIVES ORNATISSIMI, scribimus, quorum aetas in illa tempora incidit, in quibus de αὐθεντία oraculi diuini 1 Io. V, 7. tanta animorum contentione tantaque verborum copia certatur, vt, iudice illustri MAFFEO, ^{l)} volumen esset conficiendum, ea si colligere paucisque recensere vellemus, quae in hanc quaestionem ab eruditis congesta sunt. Nolumus de ipso hoc certamine in praesenti sententiam ferre, etsi duriora hypercriticorum quorundam dicteria, quibus aduersarios onerare et terrere solent, nulli vereamur, probe gnari, vltima haec esse tela infirmorum, facillime depellenda nec non retundenda. Prudentiam vero vobis, OPTIMI CIVES, commendamus in aestimanda hac lite, et in omni casu simili, studiose adhibendam, quam in aliis adhuc desiderauimus, non sine iusta animi indignatione. Estote memores moniti Apostoli: πάντα μοι ἐξέστω, ἀλλ' ἔ παντα συμψηφες πάντα μοι ἐξέστω, ἀλλ' ἔ παντα οικοδομοει. 1 Cor. X, 23. Vtinam et alii, qui pro sacro suggestu ad populum verba faciunt, ac in aliorum institutione versantur, huius praecepti et exempli Pauli viuerent memores, ne praeter opinionem rudiorum conscientias perturbarent, suisque vociferar-

^{k)} Theolog. Casual. p. 250,

^{l)} ad Cassiodori Complexion. p. 132.

ciferationibus inconsideratis de dicto Ioanne 1 Io. V, 7. occasionem dubitandi et litigandi subministrarent. Nihil vos dabit, **CARISSIMI**, ostentationi, nihil nouitati, nihil plausui, nihil praecipitantiae, omnia aedificationi, modestiae, prudentiae, caritati, et, quae suprema lex esto, pietati. Tunc enim Crisis recte instituitur, si in ea salus proximi aeterna, et diuini nominis gloria intenditur ita, vt prudentia et caritas sint vbique duces.

Plura dabit pericope, crastino die Festo pro rostris sacris exponenda, quippe in qua **IESVS** de vitandis scandalis ita differit, vt pius animus horreat, quoties verborum zeli plenissimum meminit: *Ουαι τω ανθρωπω εκεινω, δι ε το σκανδαλον ερχεται.* Matth. XVIII, 7. Venite igitur pia mente et manu grata ad nostra sacra, audite **IESVM** contra scandalum a discipulis suis datum declamantem, originem scandalorum in fastu et arrogantia ostendentem, aeterna damna ex iisdem comminantem, et angelorum praesentiam, vt medium scandala fugiendi, commemorantem. Hac enim ratione obfirmabitur animus vester Deo consecratus contra omnes, qui vos a recto tramite ad deuia, specie nouarum veritatum criticarum, deducere conabuntur.

VI 29

= [Dissertationes theol.

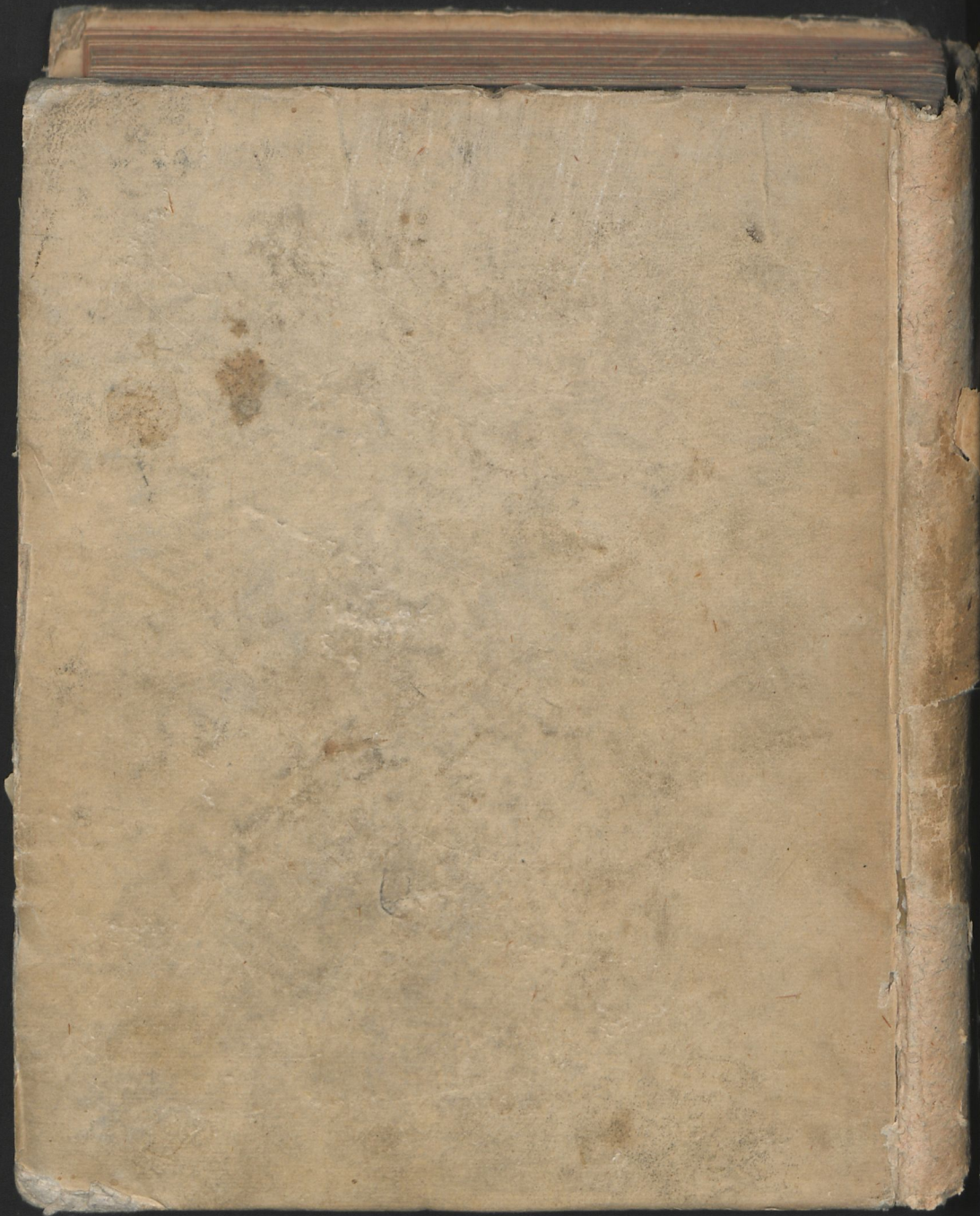
Vol. 73.]

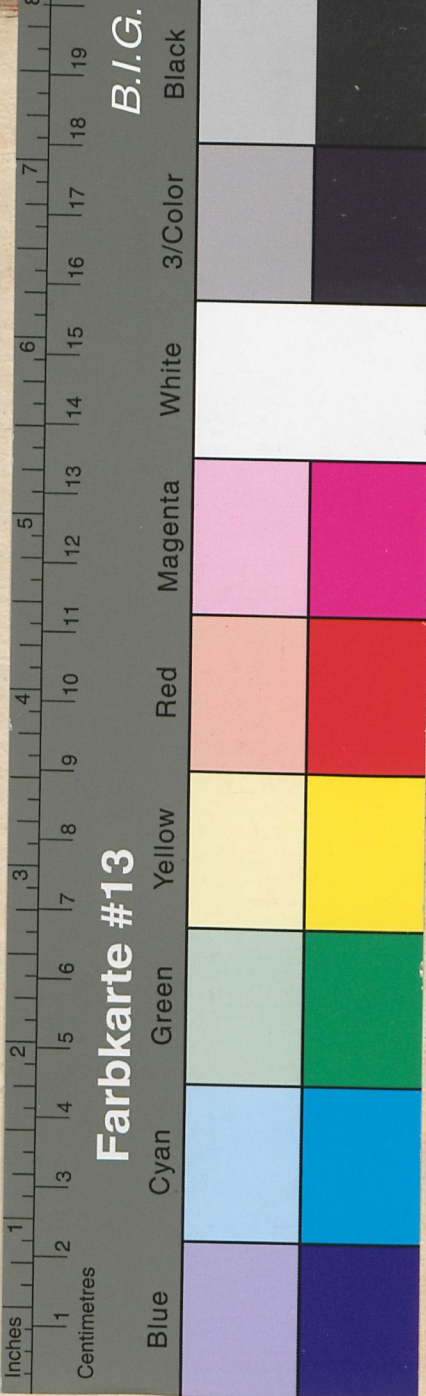
ULB Halle

3

004 917 596

DE PRVDENTIA
I N
DISQVIVITIONE AYΘENTIAS
DICTI IOANNEI I. IO. V, 7.
O B S E R V A N D A

IN VIGILIIS FESTI MICHAELIS
ANN. MDCCLXVI
D I S S E R I T
D. CARL GOTTLOB HOFMANNVS
S. S. THEOL. PROFESSOR PRIMARIVS SVPERINTEND.
GENERAL. ETC.

WITTEBERGAE
LITTERIS CAROLI CHRISTIANI DÜRRIE
ACADEMIAE A TYPIS.

